

DIYANET
İŞLERİ BAŞKANLIĞI
DERGİSİ

DİNÎ, AHLAKÎ, EDEBÎ, MESLEKÎ AYLIK DERGİ

1. Cilt

Ağustos 1962

3. Sayı

Evet, fazîlet Allah'ın bir ihsânıdır. Onu, sonradan dilediğine de verir. Bu veriş, Allah'a yönelen, O'nu seven insanlardır. Allah en büyük fazl u kerem sâhibidir.

Bir çeşmeye kabını uzatan insan gibi yüreğimizi O'nun feyzine tutalım, ve fazîletle dolup taşalım.

BİRBİRİMİZE KARŞI VAZİFELERİMİZ

Nâfiz DANIŞMAN

Gariptir ki insanlar birbirlerine karşı vazife hissinden fazla, şahsî hak duygusu ile mütehassis bulunmaktadırlar. Halbuki insanların toplu bir halde büyük işler başarmaları için, şahsî hak duygusundan fazla, karşılıklı vazife hisleriyle mütehalli olmaları lâzımdır. Aşırı bencilik bir evde, bir köyde veya daha büyük bir topluluk içinde, daima kavga ve çekişmeyi mucip olmuştur. Halbuki insanların birbirlerine karşı duydukları vazife hissi, daima sulhçü ve yapıcı olmuştur. Dünyada en ileri ve en sulhçü milletlerin fertleri, birbirlerine daha çok vazife hissi ile bağlı bulunmaktadırlar. Maamafih şunu da söyleyelim ki başkalarının hak ve hislerine saygı göstermemiz için, mutlaka kendi hak ve hislerimizi ayak altına almamız gerekmez. Yeter ki başkalarının haklarına kendi haklarımız kadar saygı gösterelim.

Bir ferdin, bir cemâatin veya bir milletin hakları nerede başlar nerede biter? Bunu bilmek veya öğrenmek güç değildir. Bu bahisle ilgili bir çok eser yazılmıştır. Fakat asıl güç olan şey, yazılmış, öğrenilmiş ve bilinmiş olan şeylere saygı göstermektir. Zira bunun için her şeyden önce Hodgâmlıktan, tamahkârlıktan, ihtirastan ve bayağı menfaat hislerinden sıyrılmamız gerektir. Bu ise, düşünüldüğünden güç bir iştir. Ferd veya toplulukları harekete getiren birer münebbih (uyarıcı) sayılan bu hisleri düzene koymak ve büyük dâvaların hizmetinde kullanmak çok asil ve medenî bir terbiye işidir. Bunsuz medeniyetin kurulmasına, yükselmesine ve insanlığın tekâmül yolunda ilerlemesine imkân yoktur.

Bu esasa göre birbirimize karşı olan vazifelerimiz nedir? Bu vazifelerin başında hangileri gelir? Bu sualleri cevaplandırmaya çalışalım. Birbirimize karşı vazifelerimiz okadar çoktur ki bunları bir makalede saymamız bile imkânsızdır. Ancak bu vazifelerin en önemlileri hakkında bir kaç söz söyleyebiliriz. Yardımlaşma, elbirliği ile çalışma, birbirimizin ara-

sını bulma, birbirimize karşı âdil, dürüst, insafli, nâzik ve müşfik davranma, bunların en ehemmiyetlileri meyanındadır. Bu meziyetlerin ne derece ehemmiyetli olduğunu Kur'an veya Hadîsten alacağımız misallerle tebârüz ettirelim : Kur'ân'ın Mâide sûresinin 2. âyetinde Allah, ancak hayır yolunda birbirimize yardım etmemizi istemekte ve şöyle buyurmaktadır : «Hayır ve takvâ yolunda yardımlaşın; haram ve zulüm yolunda birbirinizi desteklemeyin».

El birliğiyle çalışmamız, iç ve dış tehlikelere karşı daima dayanışmamız gerektiğine Peygamberimiz şu sözleriyle işaret buyurmuştur : «Mü'minler, bir binanın yekdiğerini tutan cüzüleri gibi mütesanit olmalıdırlar».

Resûl-i Ekrem birbirimizle iyi geçinmemizi ve birbirimize güzel ve tatlı sözlerle hitap etmemizi, en büyük bağışların ayarında tuttuğunu bildirmiştir. Hele zavallı ve fakirlere, mağdur ve bîcârelere, dul ve öksüzlere, garip ve düşmüşlere, hattâ bize hiç pahasına hizmet ve bekçilik eden dilsiz hayvanlara karşı fevkalâde müşfik davranmayı Peygamberimiz şöyle öğretiyor : «Bir gün günahkâr bir kadın, kızgın ögle sıcağında susuzluktan bunalıp yere serilen bir köpeğin yanından geçerken, hayvanı kurtarmak için çâre aradı. Az ötedeki bir kuyunun başına koştu. Fakat kuyudan su çıkarmak için ne ip ne bakraç vardı. Kadın, ayağındaki papucun tekini, belinden çözdüğü kuşağının ucuna bağliyerek kuyudan su çıkardı ve hayvana içirerek onu ölümden kurtardı. Bunun üzerine Allah, o günahkâr kadının bütün günahlarını affetti». Görüyorsunuz ki, yalnız birbirimize karşı değil, hayvanlara karşı da mükellef olduğumuz vazifeler vardır. Birbirimize karşı mükellef olduğumuz vazifelerin başında ise, karşılıklı güven ve itimad hissi gelir.

Fertleri arasında güvensizliğin hâkim olduğu bir topluluk ve müesseseden, hele bir âileden hayır beklenemez. Güvensizlik, bir arada yaşayan insanların neş'e ve saâdetine zehir katar; onları birbirlerine bağlayan bağları koparıp helâk eder. Evvelâ şunu düşünmek lâzımdır ki, itimsizlik beyan ettiğimiz kimselerin, bize itimad etmeleri imkânsızdır. Bütün insanların aynı hamurdan yuğurulmuş olduklarını unutmamak gerektir. Herkesin iyi ve kötü tarafları var. Fakat normal insanların umumiyet itibariyle iyi tarafları fena taraflarına galiptir. Öyle olmasaydı, hangi insanla ziyansız bir münasebet tesis edebilirdik. Ferdlerde olduğu gibi cemiyetlerde de iyi ve faydalı unsurların sayısı, fâsîd ve muzur unsurların sayısından kat kat üstündür. Öyle olmasaydı, hangi cemiyet ayakta durabilirdi! Dünyanın en geri ve fâsîd cemiyetlerinde bile, itimada lâyıık olmayan unsurların sayısı, halk çoğunluğu içinde ufak bir yekûn tutar. Bununla beraber bir cemiyette, medenî şuur arttıkça fâsîd

unsurların sayısı azalır; ve nihayet öyle bir raddeye gelir ki bunların sayısı hiçe düşer. Çünkü onların arasında karşılıklı itimatsızlığı doğuracak sebepler artık ortadan kalkmış ve her ferd, başkasına karşı dürüst davranmayı kendine vazife bilmıştır.

Karşılıklı itimatsızlığın doğurduğu mahzurları, hiç bir kanun ve hiç bir ihtiyatî tedbir önleyemez. Zira menfî zekâlar, bu tedbirleri dâima hükümsüz bırakabilirler. Güvensizlik hastalığını ancak karşılıklı güvenle tedâvi edebiliriz. Mutlak güvenin, suistimali mucip olacağını iddia edenler, ancak bir dereceye kadar haklıdırlar. Gerçi mutlak prensib ile alay eden unsurlar yok değildir. Fakat bunlar, cemiyette azınlığı teşkil eden mariz kimselerdir. Bununla beraber mutlak güven prensibinin hâkim olduğu bir cemiyette, bu gibi kimselerin erimesi mukadderdir. Akıl ve tecrübe bunu emreder. İctimâî baskının önüne kimse geçemez. Karşılıklı güven prensibinin hâkim olduğu memleketlere gelen ters görüşlü unsurlar, bu memleketlerin temiz havasına kısa bir zamanda intibak etmek zorunda kalıyorlar. Bilâkis güvensizliğin hâkim olduğu memleketlere daha sahih ve temiz bir muhitten gelenler, yeni geldikleri memleketin fâsîd havasına intibak etmeyi kendileri için mihnet addediyorlar.

Dili, tarihi ve akidesi bir olan cemiyetlerin en büyük ahlâk müreb-bisi, karşılıklı güvendir. Mâlî işlerde, ticârî münasebetlerde, idârî işlerde, karşılıklı güven kaidesi, felâh ve saâdetin altun anahtarudur. Karşılıklı güven kaidesinin hâkim olduğu memleketlerde ferdin salâhiyetleri artar; kırtasiyecilik ortadan kalkar; yaratıcı ve çalışkan unsurların önlerine dikilen engeller yıkılır; doğru yoldan kazanma imkânları çoğalır; iş hacmi büyür; şikâyet ve memnuniyetsizlik azalır; ferdî ve mâserî ahlâk düzelir ve o memleketler, kısa zamanda mâddeten ve mânen kuvvetlenirler.

Hulâsa, insanların büyük çoğunluğu düşündüğümüzden iyidirler. Onların ancak pek az bir kısmı düşündüğümüzden kötüdürler. Karşılaştığımız her insanın şekil ve kıyafetine bakarak, onun hakkında kötü bir kanaat beslemek ve itimatsızlık göstermek doğru değildir. Sahâbî şâirlerden Sâlim b. Vâbisa el-Esedî der ki : «Sen hür ve mükemmel bir adam olmak istersen, başkalarından şâdir olan hatâları mazur gösterecek sebepler ara.»

Kur'ân-ı Kerîm, bize zan ve şüphelerden şiddetle sakınmamızı emreder. Nitekim Hucurat sûresinin 12 nci âyetinde : «Ey İman ehli, çoğu zan ve şüpheden sakınınız; kimi şüpheler günahdır». Yunus sûresinin 36 nci âyetinde de : «Onların çoğu zanlarının esiridirler. Halbuki zan gerçeğin aslâ yerini tutamaz. Allah onların ne yaptıklarını bilir.»